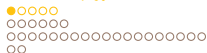

Metoda reprezentacyjna

Stanisław Jaworski

Katedra Ekonometrii i Statystyki
Zakład Statystyki

Przedmiotem rozważań metody reprezentacyjnej są metody wyboru prób z populacji skończonych oraz metody szacowania nieznanych charakterystyk populacji.

Definicja (populacja)

Populacją generalną będziemy nazywać zbiór wszystkich jednostek badania.

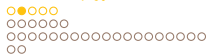
Populacja generalna będzie zapisywana w postaci:

$$\mathcal{U} = \{u_1, u_2, \dots, u_N\} \text{ lub } \mathcal{U} = \{1, 2, \dots, N\}.$$

Liczbę $N \in \mathbb{N}$ nazywamy liczebnością populacji.

Przykłady

- ▶ Zbiór studentów, którzy zdali egzamin
- ▶ Zbiór gospodarstw domowych w Polsce w dniu 1 stycznia bieżącego roku
- ▶ Zbiór wyborców

Definicja (cecha statystyczna)

Cechą statystyczną nazywamy funkcję \mathcal{Y} :

$$\mathcal{Y} : \mathcal{U} \rightarrow \mathbb{R}$$

Wartość cechy dla j -tej jednostki badania, tzn. $\mathcal{Y}(u_j)$, oznaczamy przez Y_j

Przykłady

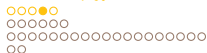
- ▶ ocena z egzaminu: $\mathcal{Y}(\text{student}) = \text{ocena z egzaminu}$
- ▶ dochody gospodarstwa domowego: $\mathcal{Y}(\text{gospodarstwo domowe}) = \text{dochód}$

Definicja (parametr populacji)

Parametrem populacji \mathcal{U} nazywamy wektor $\mathbf{Y} = [Y_1, Y_2, \dots, Y_N]$

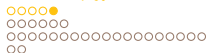
Definicja (przestrzeń parametrów)

Zbiór możliwych parametrów populacji \mathcal{U} nazywamy przestrzenią parametrów i oznaczamy przez Ω

Przykłady

- ▶ Wartość globalna cechy \mathcal{Y} : $Y = \sum_{i=1}^N Y_i$
- ▶ Średnia cechy \mathcal{Y} : $\bar{Y} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N Y_i$
- ▶ Wariancja cechy \mathcal{Y} : $S^2 = \frac{1}{N-1} \sum_{i=1}^N (Y_i - \bar{Y})^2$
- ▶ Minimalna wartość cechy \mathcal{Y} : $Y_{min} = \min\{Y_1, \dots, Y_N\}$
- ▶ Maksymalna wartość cechy \mathcal{Y} : $Y_{max} = \max\{Y_1, \dots, Y_N\}$
- ▶ Iloraz wartości globalnych cech \mathcal{X}, \mathcal{Y} : $R = \frac{Y}{X}$
- ▶ Kowariancja cech \mathcal{X}, \mathcal{Y} : $S_{xy} = \frac{1}{N-1} \sum_{j=1}^N (X_j - \bar{X})(Y_j - \bar{Y})$

Definicja (próba uporządkowana)

Próbą uporządkowaną s o liczebności n z populacji \mathcal{U} nazywamy wektor

$$s = [j_1, j_2, \dots, j_n] \in \mathcal{U}^n$$

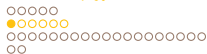
Dla podkreślenia, że liczebność n dotyczy próby s będziemy ją oznaczać przez $n(s)$.
Zbiór wszystkich uporządkowanych prób będziemy oznaczać przez \mathcal{S}

Definicja (próba nieuporządkowana)

Próbą nieuporządkowaną s' o liczebności ν z populacji \mathcal{U} nazywamy zbiór

$$s' \subset \mathcal{U}$$

Dla podkreślenia, że liczebność ν dotyczy próby s będziemy ją oznaczać przez $\nu(s)$.
Zbiór wszystkich nieuporządkowanych prób będziemy oznaczać przez \mathcal{S}'

Definicja (plan losowania)

Planem losowania nazywamy miarę prawdopodobieństwa p określoną na zbiorze \mathcal{S} :

$$p(s) \geq 0 \quad (\forall s \in \mathcal{S})$$

$$\sum_{s \in \mathcal{S}} p(s) = 1$$

Uwaga: Zapis $\sum_{s \ni j, k}$ będzie oznaczać, że sumowanie odbywa się po takich $s \in \mathcal{S}$, które zawierają jednostki j, k . Na przykład $s = (1, 2, 5)$, $s = (1, 2)$ oraz $s = (6, 3, 1, 2)$ spełniają zapis $s \ni 1, 2$, a $s = (1, 3)$ już nie.

Definicja

- ▶ Prawdopodobieństwo pierwszego rzędu: $\pi_j = \sum_{s \ni j} p(s)$
- ▶ Prawdopodobieństwo drugiego rzędu: $\pi_{j,k} = \sum_{s \ni j, k} p(s)$
- ▶ Prawdopodobieństwo k -tego rzędu: $\pi_{j_1, \dots, j_k} = \sum_{s \ni j_1, \dots, j_k} p(s)$

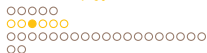
Definicja

- Oczekiwana efektywna liczebność próby: $\nu = E[\nu(S)] = \sum_{s \in \mathcal{S}} \nu(s)p(s)$
- Wariancja efektywnej liczebności próby: $D^2[\nu(S)] = \sum_{s \in \mathcal{S}} (\nu(s) - \nu)^2 p(s)$

Uwaga: $\nu(S)$ – zmienna losowa, która przyjmuje wartość $\nu(s)$ z prawdopodobieństwem $p(s)$

Definicja (schemat losowania)

Schematem losowania próby nazywamy proces wyboru (jedna po drugiej) jednostek z populacji \mathcal{U} ze zgóry ustalonym prawdopodobieństwem wyboru dla poszczególnych jednostek w każdym ciągnięciu.

Losowanie proste ze zwracaniem (lpzz)

Niech $u, u_1, u_2, \dots, u_{i-1} \in \mathcal{U}$ oraz \mathcal{U} ma rozmiar N

A_u —zdarzenie oznaczające, że w i -tym cięgnięciu wylosowaliśmy element u

$A_{u_1, \dots, u_{i-1}}$ —zdarzenie oznaczające, że w poprzednich cięgnięciach (od 1 do $i-1$) wyciągnęliśmy elementy u_1, \dots, u_{i-1}

W losowaniu ze zwracaniem zachodzi $P(A_u | A_{u_1, \dots, u_{i-1}}) = \frac{1}{N}$ dla dowolnych u , oraz u_1, \dots, u_{i-1} .

Losowanie proste bez zwracania (lpbz)

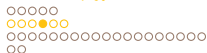
W losowaniu bez zwracania zachodzi

$$P(A_u | A_{u_1, \dots, u_{i-1}}) = \frac{1}{N - (i - 1)}$$

dla $u \notin \{u_1, \dots, u_{i-1}\}$ oraz

$$P(A_u | A_{u_1, \dots, u_{i-1}}) = 0$$

w przeciwnym przypadku.

Prawdopodobieństwa pierwszego rzędu w losowaniach prostych

π_j – prawdopodobieństwo wylosowania j -tego elementu w próbie

$1 - \pi_j$ – prawdopodobieństwo niewylosowania j -tego elementu w próbie

Pobieramy próbę n – elementową. Losujemy ze zwracaniem.

$$1 - \pi_j = \left(1 - \frac{1}{N}\right)^n$$

Pobieramy próbę n – elementową. Losujemy bez zwracania.

$$\pi_j = \frac{\binom{N-1}{n-1}}{\binom{N}{n}} = \frac{n}{N}$$

Losowanie z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do wartości cechu \mathcal{X} i ze zwracaniem (lppxzz)

Niech składowe parametru $[X_1, \dots, X_N]$ będą większe od zera. Określamy prawdopodobieństwo p_j , $j = 1, \dots, N$, wylosowania j -tego elementu populacji następująco:

$$p_j = \frac{X_j}{X}$$

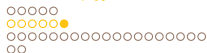
Zgodnie z zadaniem rozkładem prawdopodobieństwa losujemy próbę n -elementową.

A_i —zdarzenie polegające na tym, że i -ty element nie pojawi się w próbie.

Stąd

$$\begin{aligned} \pi_{ij} &= 1 - P(A_i \cup A_j) = 1 - P(A_i) - P(A_j) + P(A_i \cap A_j) = \\ &= 1 - (1 - p_i)^n - (1 - p_j)^n + (1 - p_i - p_j)^n \end{aligned}$$

Zauważmy: $A_i \cap A_j$ — zdarzenie polegające na tym, że i -ty oraz j -ty element nie pojawi się w próbie.

Definicja (operat losowania)

Operatem losowania nazywamy wykaz jednostek badania lub ich zespołów, zwanych jednostkami losowania. Każdej jednostce jest przyporządkowany identyfikator. Jeżeli losujemy jednostki badania, mówimy o losowaniu indywidualnym, jeżeli zespoły, o zespołowym.

Definicja (przestrzeń prób)

Niech $\mathcal{U} = \{1, 2, \dots, N\}$. Możemy wówczas przyjąć, że $\Omega = \Omega_1 \times \dots \times \Omega_N$. Niech $\Omega_s = \Omega_{j_1} \times \dots \times \Omega_{j_n}$ dla $s = (j_1, \dots, j_n) \in \mathcal{S}$. Zbiór

$$\mathcal{P} = \bigcup_{s \in \mathcal{S}} \Omega_s$$

nazywamy przestrzenią prób.

Definicja (statystyka, estymator)

Funkcję $t : \mathcal{P} \rightarrow \mathbb{R}$ nazywamy statystyką.

Definicja (estymator)

Niech $T : \Omega \rightarrow \mathbb{R}$ oznacza funkcję parametryczną oraz $\Theta = T(\Omega)$. Statystykę $t : \mathcal{P} \rightarrow \Theta$ nazywamy estymatorem funkcji parametrycznej T . Jeśli $Y \in \mathcal{P}$, to $t(Y)$ nazywamy oceną funkcji parametrycznej T .

Estymatory

Estymator liniowy jednorodny

$$t(Y_s) = \sum_{i=1}^s w_i Y_{ji}$$

dla $s = (j_1, j_2, \dots, j_n)$, $Y_s = (Y_{j_1}, \dots, Y_{j_n})$ oraz ustalonych $w_1, w_2, \dots, w_n \in \mathbb{R}$

Estymator Horvitz–Thompsona: \bar{y}_{HT} (plan lppbz)

$$t(Y_{s'}) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n \frac{Y_{ji}}{\pi_{j_i}}$$

dla $s' = \{j_1, j_2, \dots, j_n\}$, $Y_{s'} = (Y_{j_1}, \dots, Y_{j_n})$.

Oznaczenie: $\pi_i = \sum_{s' \ni i} p(s')$

Estymator Hansena–Hurwitza: \bar{y}_{HH} (plan lppxzz)

$$t(Y_s) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n \frac{Y_{ji}}{np_{ji}} = \frac{\bar{X}}{n} \sum_{i=1}^n \frac{Y_{ji}}{X_{ji}}$$

dla $s = (j_1, j_2, \dots, j_n)$, $Y_s = (Y_{j_1}, \dots, Y_{j_n})$

Definicja (estymator nieobciążony)

Niech \mathbf{Y} oznacza parametr populacji oraz \mathbf{S} zmienną losową, która przyjmuje wartość $s \in \mathcal{S}$ z prawdopodobieństwem $p(s)$, gdzie p jest planem losowania. Estymator t nazywamy nieobciążonym dla funkcji parametrycznej T , jeżeli

$$E_p(t(Y_s)) = \sum_{s \in \mathcal{S}} t(Y_s)p(s) = T(\mathbf{Y})$$

Wartość oczekiwaną $E_p(t(Y_s))$ będziemy dla uproszczenia oznaczać przez $E_p(t)$ lub przez $E(t)$.

Jeżeli estymator jest obciążony, to różnica $E_p(t(Y_s)) - T(\mathbf{Y})$ nazywa się obciążeniem estymatora. Różnicę tę będziemy oznaczać przez $B(t)$.

Definicja (wariancja estymatora)

Niech \mathbf{Y} oznacza parametr populacji oraz \mathbf{S} zmienną losową, która przyjmuje wartość $s \in \mathcal{S}$ z prawdopodobieństwem $p(s)$, gdzie p jest planem losowania. Wariancją estymatora t nazywamy wyrażenie

$$\begin{aligned} D_p^2(t(\mathbf{Y}_s)) &= \sum_{s \in \mathcal{S}} [t(\mathbf{Y}_s) - E_p(t(\mathbf{Y}_s))]^2 p(s) \\ &= \sum_{s \in \mathcal{S}} t(\mathbf{Y}_s)^2 p(s) - [E_p(t(\mathbf{Y}_s))]^2 \end{aligned}$$

Wariancję $D_p^2(t(\mathbf{Y}_s))$ będziemy oznaczać przez $D_p^2(t)$ lub $D^2(t)$.

Definicja (błąd średniokwadratowy)

Przy oznaczeniach, jak w powyższych definicjach, średnim błędem średniokwadratowym estymatora t jest wyrażenie

$$\begin{aligned} MSE_p(t) &= \sum_{s \in \mathcal{S}} (t(\mathbf{Y}_s) - T(\mathbf{Y}))^2 p(s) \\ &= D_p^2(t(\mathbf{Y}_s)) + [B(t)]^2 \end{aligned}$$

Wartość oczekiwana estymatora Horvitz-Thompsona

$$\begin{aligned}
 E_p(\bar{y}_{HT}) &= \sum_{s' \in \mathcal{S}'} \left[\left(\frac{1}{N} \sum_{j \in s'} \frac{Y_j}{\pi_j} \right) p(s') \right] \\
 &= \sum_{j=1}^N \sum_{s' \ni j} \frac{1}{N} \frac{Y_j}{\pi_j} p(s') \\
 &= \sum_{j=1}^N \frac{1}{N} \frac{Y_j}{\pi_j} \sum_{s' \ni j} p(s') = \bar{Y}
 \end{aligned}$$

Wariancja estymatora Horvitz-Thompsona

$$\begin{aligned}
 D_p^2(\bar{y}_{HT}) &= E_p[(y_{HT})^2] - [E_p(y_{HT})]^2 = E_p \left[\frac{1}{N} \sum_{j \in S'} \frac{Y_j}{\pi_j} \right]^2 - [\bar{Y}]^2 \\
 &= \frac{1}{N^2} E \left[\sum_{j \in S'} \left(\frac{Y_j}{\pi_j} \right)^2 + \sum_{\substack{j, k \in S' \\ j \neq k}} \frac{Y_j Y_k}{\pi_j \pi_k} \right] - [\bar{Y}]^2 \\
 &= \frac{1}{N^2} \left[\sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j^2} \sum_{s' \ni j} p(s') + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \frac{Y_j Y_k}{\pi_j \pi_k} \sum_{s' \ni j, k} p(s') \right] - [\bar{Y}]^2 \\
 &= \frac{1}{N^2} \left[\sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \frac{\pi_{jk}}{\pi_j \pi_k} Y_j Y_k \right] - [\bar{Y}]^2 \\
 &= \frac{1}{N^2} \left[\sum_{j=1}^N Y_j^2 \left(\frac{1}{\pi_j} - 1 \right) + \sum_{1 \leq j, k \leq N; j \neq k} \left(\frac{\pi_{jk}}{\pi_j \pi_k} - 1 \right) Y_j Y_k \right]
 \end{aligned}$$

Pewne przekształcenia

Dla zmiennej losowej \mathbf{S} o wartościach z \mathcal{S} lub \mathcal{S}' i rozkładzie p zachodzi:

$$\nu(s) = \sum_{j=1}^N \mathcal{I}_s(j)$$

$$E_p \nu(\mathbf{S}) = \sum_{j=1}^N E_p(\mathcal{I}_s(j)) = \sum_{j=1}^N \sum_{s \ni j} p(s) = \sum_{j=1}^N \pi_j$$

$$\begin{aligned} \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \pi_{ij} &= \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} E_p(\mathcal{I}_s(j) \mathcal{I}_s(k)) = E_p \left(\sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \mathcal{I}_s(j) \mathcal{I}_s(k) \right) = \\ &= E_p \left(\left(\sum_{j=1}^N \mathcal{I}_s(j) \right)^2 - \sum_{j=1}^N \mathcal{I}_s^2(j) \right) = E_p \left(\nu^2(\mathbf{S}) - \sum_{j=1}^N \mathcal{I}_s(j) \right) = \\ &= E_p(\nu^2(\mathbf{S}) - \nu(\mathbf{S})) = E_p(\nu^2(\mathbf{S})) - E_p(\nu(\mathbf{S})) = \\ &= D_p^2(\nu(\mathbf{S})) + [E_p(\nu(\mathbf{S}))]^2 - E_p(\nu(\mathbf{S})) \end{aligned}$$

Uwaga: Wartość $E_p(\nu(\mathbf{S}))$ nazywamy oczekiwanym efektywnym rozmiarem próby. Oznaczmy $\nu = E_p(\nu(\mathbf{S}))$. Dla $\nu(S) \equiv \nu$ mamy zatem tożsamości:

$$\nu = \sum_{j=1}^N \pi_j, \quad \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \pi_{ij} = \nu^2 - \nu$$

dodatkowo

$$\begin{aligned} \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq k}}^N \pi_{jk} &= \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq k}}^N E_p(\mathcal{I}_S(j) \mathcal{I}_S(k)) = E_p(\mathcal{I}_S(k) \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq k}}^N \mathcal{I}_S(j)) = \\ &= E_p(\mathcal{I}_S(k) [\nu(S) - \mathcal{I}_S(k)]) = (\nu - 1) \pi_k \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & \frac{1}{N^2} \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} (\pi_j \pi_k - \pi_{jk}) \left(\frac{Y_j}{\pi_j} - \frac{Y_k}{\pi_k} \right)^2 = \\
 &= \frac{1}{N^2} \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \left(\pi_k \frac{Y_j^2}{\pi_j} + \pi_j \frac{Y_k^2}{\pi_k} - \pi_{jk} \frac{Y_j^2}{\pi_j^2} - \pi_{jk} \frac{Y_k^2}{\pi_k^2} - 2Y_j Y_k + 2\pi_{jk} \frac{Y_j Y_k}{\pi_j \pi_k} \right) \\
 &= \frac{2}{N^2} \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \left(\pi_k \frac{Y_j^2}{\pi_j} - \pi_{jk} \frac{Y_k^2}{\pi_k^2} - Y_j Y_k + \pi_{jk} \frac{Y_j Y_k}{\pi_j \pi_k} \right) =^*
 \end{aligned}$$

Ponieważ

$$\begin{aligned}
 \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \pi_k \frac{Y_j^2}{\pi_j} &= \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} \sum_{\substack{k=1 \\ k \neq j}}^N \pi_k = \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} (\nu - \pi_j) = \\
 &= \nu \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} - \sum_{j=1}^N Y_j^2 \\
 \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \pi_{jk} \frac{Y_j^2}{\pi_j^2} &= \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j^2} \sum_{\substack{k=1 \\ k \neq j}}^N \pi_{jk} = \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j^2} \pi_j (\nu - 1) = \\
 &= (\nu - 1) \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} \\
 \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} Y_j Y_k &= Y^2 - \sum_{j=1}^N Y_j^2
 \end{aligned}$$

mamy

$$\begin{aligned}
 &=^* \frac{2}{N^2} \left(\nu \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} - \sum_{j=1}^N Y_j^2 - (\nu - 1) \sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} - Y^2 + \sum_{j=1}^N Y_j^2 + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \pi_{ij} \frac{Y_j Y_k}{\pi_j \pi_k} \right) \\
 &= \frac{2}{N^2} \left[\sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \frac{\pi_{jk}}{\pi_j \pi_k} Y_j Y_k - Y^2 \right] \\
 &= \frac{2}{N^2} \left[\sum_{j=1}^N \frac{Y_j^2}{\pi_j} + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} \frac{\pi_{jk}}{\pi_j \pi_k} Y_j Y_k \right] - 2[\bar{Y}]^2 = 2D^2(Y_{HT})
 \end{aligned}$$

Z powyższych rachunków wynika, że dla $\nu(\mathbf{S}) \equiv \nu$ wariancja estymatora Hurwitza–Thompsona wynosi

$$D^2(y_{HT}) = \frac{1}{2N^2} \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq N \\ j \neq k}} (\pi_i \pi_j - \pi_{ij}) \left(\frac{Y_j}{\pi_j} - \frac{Y_k}{\pi_k} \right)^2$$

Twierdzenie

Jeżeli $\pi_j > 0$ dla $j = 1, \dots, N$ oraz $\pi_{ij} > 0$ dla $i, j = 1, \dots, N, j \neq k$, to statystyka

$$\hat{D}^2(\bar{y}_{HT}) = \frac{1}{N^2} \left[\sum_{j \in \mathbf{S}'} \frac{Y_j^2}{\pi_j} \left(\frac{1}{\pi_j} - 1 \right) + \sum_{\substack{1 \leq j, k \in \mathbf{S}' \\ j \neq k}} \left(\frac{\pi_{jk}}{\pi_j \pi_k} - 1 \right) \frac{Y_j Y_k}{\pi_{j,k}} \right]$$

jest nieobciążonym estymatorem wariancji $D^2(\bar{y}_{HT})$. Dla $\nu(\mathbf{S}') \equiv \nu$ ma on postać

$$\hat{D}^2(\bar{y}_{HT}) = \frac{1}{2N^2} \sum_{\substack{j, k \in \mathbf{S}' \\ j \neq k}} \frac{\pi_i \pi_j - \pi_{ij}}{\pi_{jk}} \left(\frac{Y_j}{\pi_j} - \frac{Y_k}{\pi_k} \right)^2$$

Wniosek

Dla n -elementowej próby wylosowanej według planu l_{pbz} (losowanie proste bez zwracania)

$$\hat{D}^2(\bar{y}_{HT}) = \left(1 - \frac{n}{N}\right) \frac{s^2}{n},$$

gdzie

$$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i \in S'} (Y_i - \bar{Y}_{S'})^2, \quad \bar{Y}_{S'} = \frac{1}{n} \sum_{i \in S'} Y_i$$

Uwaga. Jeżeli zmienna S' zrealizuje się jako $s' = \{j_1, \dots, j_n\}$, to dla uproszczenia będziemy oznaczać $(Y_{j_1}, \dots, Y_{j_n})$ przez (y_1, \dots, y_n) . Wtedy możemy zapisać

$$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2, \quad \bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i$$

Wartość oczekiwana estymatora Hansena–Hurwitza (plan lppxzz, $n(s) \equiv n$)

Ze względu na sposób losowania estymator ten można zapisać w postaci

$$\bar{y}_{HH} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n \frac{Y_{J_i}}{np_{J_i}}$$

gdzie J_1, J_2, \dots, J_n są niezależnymi zmiennymi losowymi o tym samym rozkładzie

$$p : \begin{array}{c|c|c|c} 1 & 2 & \dots & N \\ \hline p_1 & p_2 & \dots & p_N \end{array}$$

$$\text{Wtedy } E_p(\bar{y}_{HH}) = \frac{1}{Nn} \sum_{i=1}^n E_p \left(\frac{Y_{J_i}}{p_{J_i}} \right) = \frac{1}{Nn} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^N \frac{Y_j}{p_j} p_j = \bar{Y}$$

$$\begin{aligned}
D^2(\bar{y}_{HH}) &= E_p(y_{HH})^2 - (E_p(y_{HH}))^2 = E_p \left(\sum_{i=1}^n \frac{Y_{J_i}}{p_{J_i}} \right)^2 - (\bar{Y})^2 = \\
&= \frac{1}{(Nn)^2} E_p \left(\sum_{i=1}^n \frac{Y_{J_i}^2}{p_{J_i}^2} + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq n \\ j \neq k}} \frac{Y_{J_i} Y_{J_k}}{p_{J_i} p_{J_k}} \right) - (\bar{y})^2 = \\
&= \frac{1}{(Nn)^2} \left(\sum_{i=1}^n \sum_{k=1}^N p_k \frac{Y_k^2}{p_k^2} + \sum_{\substack{1 \leq j, k \leq n \\ j \neq k}} E \left(\frac{Y_{J_i}}{p_{J_i}} \right) E \left(\frac{Y_{J_k}}{p_{J_k}} \right) \right) - (\bar{y})^2 = \\
&= \frac{1}{(Nn)^2} \left(n \sum_{k=1}^N \frac{Y_k^2}{p_k} + n(n-1)N^2(\bar{Y})^2 \right) - (\bar{Y})^2 = \\
&= \frac{1}{n} \sum_{k=1}^N p_k \left(\frac{Y_k}{Np_k} - \bar{Y} \right)^2
\end{aligned}$$

- ▶ Zauważmy, że dla $p_k = \frac{Y_k}{\bar{Y}} = \frac{Y_k}{\sum_k Y_k}$ zachodzi $D^2(\bar{y}_{HH}) = 0$.
- ▶ Jeżeli dla $k = 1, 2, \dots, N$ mamy $p_k = 1/N$, to

$$\bar{y}_{HH} = \bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i$$

oraz

$$D^2(\bar{y}_{HH}) = D^2(\bar{y}) = \frac{1}{n} \cdot \frac{1}{N} \sum_{k=1}^N (Y_k - \bar{Y})^2$$

Uogólniony estymator różnicy dla średniej

$$\bar{y}_{GD} = \frac{1}{N} \sum_{i \in S'} \frac{Y_i - E_i}{\pi_i} + \bar{E}$$

gdzie E_1, \dots, E_N są dowolnymi stałymi. W szczególności dla $E_i = cX_i$, $i = 1, \dots, N$, gdzie X_i są wartościami cechy dodatkowej \mathcal{X} oraz c jest stałą, estymator ten przyjmuje postać:

$$\bar{y}_{GD} = \frac{1}{N} \sum_{i \in S'} \frac{Y_i}{p_i} + c\bar{X} - \frac{1}{N} \sum_{i \in S'} \frac{X_i}{\pi_i} = \bar{y}_{HT} + c(\bar{X} - \bar{x}_{HT})$$

Zatem $E(\bar{y}_{GD}) = \bar{Y}$ oraz

$$D^2(\bar{y}_{GD}) = D^2(\bar{y}_{HT}) + c^2 D^2(\bar{x}_{HT}) - 2c \text{Cov}(\bar{x}_{HT}, \bar{y}_{HT}),$$

która jest minimalizowana dla $c = \frac{\text{Cov}(\bar{x}_{HT}, \bar{y}_{HT})}{D^2(\bar{x}_{HT})}$.

Zatem najmniejsza wariancja wynosi:

$$D(\bar{y}_{GD}) = D^2(\bar{y}_{HT})[1 - \rho^2(\bar{x}_{HT}, \bar{y}_{HT})]$$

Estymator Khamisa \bar{y}_K (losowanie zgodnie ze schematem lpzz)

Niech $s' = r(s)$, gdzie r jest funkcją redukcijną

$$\bar{y}_K = \frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \sum_{j \in \mathbf{S}'} Y_j$$

Estymator Khamisa jest nieobciążony: $E(\bar{y}_K) = E(E(\bar{y}_K | \nu(\mathbf{S}')))) = E(\bar{Y}) = \bar{Y}$

Wariancja

$$\begin{aligned}
 D^2(\bar{y}_K) &= D^2 \left(\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \sum_{j \in \mathbf{S}'} Y_j \right) = \\
 &= D^2 \left(E \left[\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \sum_{j \in \mathbf{S}'} Y_j \middle| \nu(\mathbf{S}') \right] \right) + E \left(D^2 \left[\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \sum_{j \in \mathbf{S}'} Y_j \middle| \nu(\mathbf{S}') \right] \right) = \\
 &= D^2(\bar{Y}) + E \left[\left(\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} - \frac{1}{N} \right) \frac{N\sigma^2}{N-1} \right]
 \end{aligned}$$

$$\text{gdzie } \sigma^2 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (Y_i - \bar{Y})^2$$

$$D^2(\bar{y}_K) = \left(E \left[\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \right] - \frac{1}{N} \right) \frac{N\sigma^2}{N-1} > \left(\frac{1}{n} - \frac{1}{N} \right) S^2 = D^2(\bar{y}_{HT})$$

gdzie $D^2(\bar{y}_{HT})$ wyznaczone w przypadku: lpbz, $\nu \equiv n$

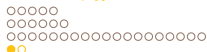

W przypadku lpzz i rozmiaru próby n mamy $D^2(\bar{y}_{HH}) = \sigma^2/n$
Zauważmy:

$$\left(E \left[\frac{1}{\nu(\mathbf{S}')} \right] - \frac{1}{N} \right) \frac{N}{N-1} < \frac{1}{n} \iff \frac{NE \left[\frac{n}{\nu(\mathbf{S}')} \right] - n}{N-1} < 1$$

Zatem

$$D^2(\bar{y}_{HH}) > D^2(\bar{y}_K) > D^2(\bar{y}_{HT})$$

Definicja (strategia losowania)

Strategię losowania nazywamy parę (p, t) , gdzie p jest planem losowania, natomiast t jest estymatorem funkcji parametrycznej T . Strategię losowania będziemy oznaczać przez $H(p, t)$. Jeśli estymator t jest nieobciążony, powiemy o strategii, że jest nieobciążona.

Definicja (porównanie strategii)

Powiemy, że strategia $H_1(p_1, t_1)$ jest co najmniej tak dobra jak strategia $H_2(p_2, t_2)$, jeżeli

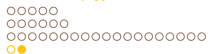
$$MSE_{p_1}(t_1) \leq MSE_{p_2}(t_2)$$

dla wszystkich $\mathbf{Y} \in \Omega$. Jeżeli dodatkowo

$$MSE_{p_1}(t_1) < MSE_{p_2}(t_2)$$

dla pewnego $\mathbf{Y} \in \Omega$, to mówimy, że strategia $H_1(p_1, t_1)$ jest lepsza od strategii $H_2(p_2, t_2)$

Przypomnienie: $MSE_p(t) = \sum_{s \in \mathcal{S}} (t(Y_s) - T(\mathbf{Y}))^2 p(s)$

Przykład

Rozmiar próby: n

$$MSE_{lpzz}(\bar{y}_{HH}) > MSE_{lpzz}(\bar{y}_K) > MSE_{lpbz}(\bar{y}_{HT})$$

Problem

Jak ustalić liczebność próby n , aby błąd szacunku nie przekroczył zadanej wielkości d ze z góry ustalonym prawdopodobieństwem $1 - \alpha$?

$$P(|t_n - T| < d) = 1 - \alpha$$

Definicja (minimalna liczebność próby)

Wielkość d nazywana jest maksymalnym dopuszczalnym błędem szacunku, natomiast $\delta = d/T$ maksymalnym dopuszczalnym względnym błędem szacunku

Przykład

W przypadku szacowania \bar{Y} na podstawie próby wylosowanej według schematu lpbz mamy

$$P(|\bar{y} - \bar{Y}| < d) = P(\bar{y} - d < \bar{Y} < \bar{y} + d) = 1 - \alpha$$

$$P(\bar{y} - u_{1-\alpha/2} D(\bar{y}) < \bar{Y} < \bar{y} + u_{1-\alpha/2} D(\bar{y})) \approx 1 - \alpha$$

gdzie $u_{1-\alpha/2}$ jest kwantylem rozkładu normalnego rzędu $(1 - \alpha/2)$ oraz

$$D^2(\bar{y}) = \left(\frac{1}{n} - \frac{1}{N} \right) S^2$$

Zatem

$$d = u_{1-\alpha/2} D(\bar{y})$$

$$\delta = u_{1-\alpha/2} \frac{D(\bar{y})}{\bar{Y}}$$

oraz minimalna liczebność próby $n = [n^*] + 1$

$$n^* = \frac{Nu_{1-\alpha/2}^2 S^2}{N\delta^2 + u_{1-\alpha/2}^2 S^2} = \frac{Nu_{1-\alpha/2}^2 V^2}{N\delta^2 + u_{1-\alpha/2}^2 V^2}$$

gdzie $V = S/\bar{Y}$ – współczynnik zmienności

Przy wyznaczaniu minimalnej próby parametry, których nie znamy zastępujemy ich oszacowaniami

Definicja (estymator produktowy (iloczynowy))

Statystykę

$$\bar{y}_p = \frac{\bar{x}\bar{y}}{\bar{X}}, \quad \bar{X} > 0$$

nazywamy estymatorem produktowym (iloczynowym) średniej \bar{Y}

Twierdzenie

Jeżeli n -elementowa próba wylosowana została według schematu lpbz z N -elementowej populacji, to

$$E(\bar{y}_p) = \bar{Y} + (1 - n/N) \frac{S_{xy}^2}{n\bar{X}} + O(n^{-2})$$

$$MSE(\bar{y}_p) = \left(1 - \frac{n}{N}\right) \frac{S_y^2 + 2RS_{xy} + R^2 S_x^2}{n} + O(n^{-2})$$

gdzie

$$S_{xy} = \frac{1}{N-1} \sum_{j=1}^N (X_j - \bar{X})(Y_j - \bar{Y})$$

$$R = \frac{\bar{Y}}{\bar{X}}$$

Definicja (estymator ilorazowy)

Statystykę

$$\bar{y}_q = \frac{\bar{y}}{\bar{x}} \bar{X} = r \bar{X}$$

gdzie

$$r = \frac{\bar{y}}{\bar{x}}$$

nazywamy estymatorem ilorazowym średniej \bar{Y} .

Twierdzenie

Jeżeli n -elementowa próba wylosowana została według schematu lpbz z N -elementowej populacji, to

$$E(\bar{y}_q) = \bar{Y} + (1 - n/N) \frac{RS_x^2 - S_{xy}}{n\bar{X}} + O(n^{-2})$$

$$MSE(\bar{y}_q) = \left(1 - \frac{n}{N}\right) \frac{S_y^2 - 2RS_{xy} + R^2 S_x^2}{n} + O(n^{-2})$$

Definicja (estymator liniowy)

Statystykę

$$\bar{y}_{lr} = \bar{y} + b(\bar{X} - \bar{x})$$

gdzie

$$b = \frac{s_{xy}^2}{s_x^2} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

nazwywamy estymatorem liniowym regresyjnym

Twierdzenie

Jeżeli n -elementowa próba wylosowana została według schematu lpbz z N -elementowej populacji, to

$$E(\bar{y}_{lr}) = \bar{Y} + \left(1 - \frac{n}{N}\right) C + O(n^{-2})$$

gdzie

$$C = \frac{B \sum_{j=1}^N (Y_j - \bar{Y})^3 - \sum_{j=1}^N (X_j - \bar{X})^2 (Y_j - \bar{Y})}{(n-1)(N-1)S_x^2}$$

$$B = \frac{\sum_{j=1}^N (X_j - \bar{X})(Y_j - \bar{Y})}{\sum_{j=1}^N (X_j - \bar{X})^2}$$

oraz

$$MSE(\bar{y}_{lr}) = \left(1 - \frac{n}{N}\right) \frac{S_y^2(1 - \rho_{xy}^2)}{n} + O(n^{-2})$$

gdzie

$$\rho_{xy} = \frac{S_{xy}}{S_x S_y} = B \frac{S_x}{S_y}$$

Zagadnienie (estymacja wartości średniej w losowaniu warstwowym)

Badamy cechę mierzalną Y . Populacja generalna o liczności N podzielona jest na L warstw o licznosciach N_h , $h = 1, 2, \dots, L$, przy czym

$$\sum_{h=1}^L N_h = N.$$

Fracja elementów w warstwie h wynosi $W_h = N_h/N$. Z każdej warstwy oddzielnie losujemy n_h elementów do próby. Dla próby n elementowej spełnione jest

$$n_h = \frac{N_h}{N} n = W_h n, \quad h = 1, 2, \dots, L.$$

Z próby otrzymujemy wyniki

$$y_{ih}, \quad i = 1, 2, \dots, n_h, \quad h = 1, 2, \dots, L.$$

Na podstawie próby szacujemy średnią wartość \bar{Y} populacji w następujący sposób:

$$\bar{y}_w = \frac{1}{N} \sum_{h=1}^L N_h \bar{y}_h = \sum_{h=1}^L W_h \bar{y}_h,$$

gdzie

$$\bar{y}_h = \frac{1}{n_h} \sum_{i=1}^{n_h} y_{ih}$$

Wariancja tego estymatora wynosi:

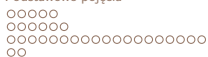
$$D^2(\bar{y}_w) = \left(\frac{1}{n} - \frac{1}{N} \right) \sum_{h=1}^L W_h S_h^2,$$

gdzie S_h^2 jest wariancją w h -tej warstwie (jeżeli jej nie znamy, to z dużej próby można ją oszacować za pomocą s_h^2).

$$(\bar{y}_w - u_{1-\alpha/2}D(\bar{y}_w), \bar{y}_w + u_{1-\alpha/2}D(\bar{y}_w))$$

Minimalna liczebność próby potrzebna do oszacowania średniej z maksymalnym dopuszczalnym błędem szacunku d wynosi

$$n = \frac{\sum_{h=1}^L W_h S_h^2}{\frac{d^2}{u_{1-\alpha/2}^2} + \frac{1}{N} \sum_{h=1}^L W_h S_h^2}$$

Zagadnienie („optymalna” estymacja wartości średniej w losowaniu warstwowym)

Założenia są identyczne, jak w poprzednim zagadnieniu, z tą różnicą, że

- liczba wylosowanych elementów z h -tej warstwy wynosi*

$$n_h = \frac{W_h S_h}{\sum_{h=1}^L W_h S_h} n, \quad h = 1, 2, \dots, L$$

- wariancja estymatora wynosi*

$$D^2(\bar{y}_w) = \frac{1}{n} \left(\sum_{h=1}^L W_h S_h \right)^2 - \frac{1}{N} \sum_{h=1}^L W_h S_h^2$$

